

РАЗОМ НАЄЙНЕМ

Щомісячна газета Черкаського обласного благодійного єврейського фонду „Турбота поколінь – Хесед Дорот”
Видається з грудня 2000 року.

Нісан – Іяр 5786 квітень 2026

№4(292)

Песах Шені – Другий Песах

День 14-го Іяра називається Другим Песахом (Песах шені), бо в цей день у часи, коли існував Єрусалимський Храм, приносили пасхальну жертву ті, хто не мав можливості принести її 14-го Нісана через те, що перебували в стані ритуальної нечистоти або не могли вчасно прибути до Єрусалиму з віддаленого місця.

Ось що говорить про це Тора: „І говорив Г-сподь Моше так: „Скажи синам Ізраїлевим, що кожен, хто буде нечистий через померлого, або він буде в дальній дорозі, з вас чи нащадків ваших, то і він повинен здійснити Песах Г-споду. У другий місяць, 14-го дня, в сутінки нехай справляють його, з мацою і марором нехай їдять його” (Бемідбар, 9,10).

14 Іяра не є святковим або напівсвятковим днем. Однак, оскільки за часів Храму це був радісний день для всіх тих, хто виконував у цей день заповідь про пасхальну жертву, ми продовжуємо виділяти її і сьогодні. Тому 14-го Іяра ми не читаємо покайну молитву Таханун.

Існує звичай їсти в цей день мацу, що залишилася після свята Песах, на згадку про пасхальну жертву, яка з'їдалася разом із мацою.

14 Іяра названо Другим Песахом, оскільки місяць Іяр, коли приноситься ця жертва, є другим місяцем року. У Єрусалимському Талмуді цей день названо Малім Песахом.

Існує важлива відмінність пасхальної жертви від решти жертвопринесень. Для принесення будь-якої іншої жертви єврейським законом встановлено певний час, якщо цей час минув, жертва вже не може бути принесена. Однак пасхальна жертва, незважаючи на те, що Тора точно встановила час її принесення, у певних випадках (а саме – якщо єврей з однієї з двох згаданих вище причин не міг принести її вчасно) має бути принесена у зазначений законом другий термін – 14-го Іяра.

Чим викликана ця відмінність? Тим, що пасхальна жертва принципово відрізняється від інших. Адже той, хто зобов'язаний був принести будь-яку іншу особисту чи громадську жертву, але не зробив цього, не виконав позитивної заповіді Торі, проте не порушив її заборони, і закон не признає йому жодного покарання. Однак з пасхальною жертвою справа інша. Той, хто навмисно не приніс її, підлягає суворому покаранню – карету (одне з найсерйозніших покарань у релігійному праві, яке передбачає не фізичну розправу, а духовні наслідки – ред.).

З того, наскільки суворому покаранню – відторгненню від Джерела життя – підлягає той, хто свідомо відмовився від виконання заповіді про пасхальну жертву, ми вчимо, що нагорода за виконання її має бути ще більшою. Адже міра добра (і нагорода) більша і повніша за міру біди (і покарання) у 500 разів! Це означає, що той, хто вчасно приніс пасхальну жертву, приєднується до Джерела життя разом з народом Ізраїлю.

Саме тому на другому році після Виходу з Єгипту, коли євреї справляли свій перший Песах у пустелі, ті з них, хто були ритуально нечисті через дотик до людських останків і не могли принести вчасно пасхальну жертву, прийшли до Моше та Агарона і сказали: „За що ж ми будемо позбавлені того, щоб принести жертву Г-споду у призначений для неї час серед Ізраїлевих синів?” (Бемідбар, 9,7).

Вони сказали: „Хоча ми знаємо, що не будемо покарані за невиконання заповіді, оскільки не мали можливості її виконати, але чому ми повинні втратити велику нагороду за її виконання? Адже той, хто виконає її, повністю розриває всякий зв'язок з ідолами інших народів і з'єднується нерозривним зв'язком з єврейським народом”. Наші мудреці вчать: „Той, хто мав намір виконати заповідь, але обставини, що не залежали від нього, позбавили його такої можливості, удостоюється тієї ж нагороди, якою удостоївся б, якби виконав цю заповідь”. Ці люди, які не виконали заповідь через незалежну від них причину – стали ритуально нечистими, торкнувшись мерця, – вважали, що не здобудуть очікуваної нагороди. Вони вважали, що якби не згіршили минулого року, створивши золотого тільця, то ангел смерті не мав би влади над єврейським народом, і вони не осквернилися б, торкнувшись мертвих тіл. Вони побоювалися, що їх розглядатимуть не як людей, яких обставини, що не залежать від них, позбавили можливості виконати заповідь, а як людей, які не виконали її помилково (наприклад, через забудькуватість). У такому разі нагорода за „виконання” невиконаної заповіді не була б їм дана, на відміну від решти євреїв, які, хоч і брали участь у створенні золотого тільця, але не були позбавлені привілею принести пасхальну жертву. Тому ці люди і запитали Моше: „За що саме ми будемо позбавлені права принести цю жертву Вс-вишньому?”

Єврей, який перебував у стані ритуальної нечистоти, коли приносилася пасхальна жертва 14-го Нісана, або ж був у цей день далеко від Єрусалиму, або не зміг принести жертву за незалежними від нього обставинами, або не приніс її помилково, або навіть не приніс жертву свідомо у вказаний час – у всіх цих випадках приносить її наприкінці дня 14-го Іяра, у Другий Песах.

Неєврей, який прийняв іудаїзм і став євреєм між 14-м Нісана та Другим Песахом, і єврейська дитина, яка досягла повноліття в ці дні, також зобов'язані принести пасхальну жертву у Другий Песах.

Єврейський закон встановлює таке правило: навіть коли кількість євреїв, які перебували 14-го Нісана в стані ритуальної нечистоти, дуже велике, якщо вони є лише меншістю єврейського народу, то зобов'язані приносити пасхальну жертву 14-го Іяра. Однак якщо вони становлять більшість народу, або якщо коєни чи священні предмети, за допомогою яких виконується служіння в Єрусалимському Храмі, ритуально нечисті, то всі євреї – і ритуально чисті, і ритуально нечисті – приносять жертву 14-го Нісана.

Якщо половина єврейського народу ритуально чиста, а половина ні (через контакт з мертвим тілом), весь народ приносить жертву 14-го Нісана, ритуально чисті – окремо, дотримуючись необхідних застережень, щоб зберегти ритуальну чистоту, інші – незважаючи на стан.

Однак якщо ритуально нечисті становлять більшість, то весь народ приносить пасхальну жертву разом, як би в стані нечистоти.

Як визначають у Песах, чи є більшість народу ритуально чистим чи ні? Обпитуються євреї, які мають намір увійти у двір Храму (для того, щоб зробити жертвопринесення). Перш, ніж перша група увійде у двір Храму, з урахуванням цієї статистичної вибірки робиться висновок про стан народу.

У чому полягає різниця між законами пасхального жертвопринесення в Нісані та в Іярі? У Нісані єврею забороняється приносити пасхальну жертву до того, як він повністю знищить хамець у своєму володінні. Жертвенне м'ясо має бути з'їдене тільки в задалегідь відведеному для цього будинку (або іншому місці). У той час, коли їдять її м'ясо, читається Галлель, пасхальне жертвопринесення супроводжується жертвою Хагігі (мирна жертва – ред.). Нарешті, її дозволяється приносити й у стані ритуальної нечистоти, якщо більшість народу перебуває у цьому стані.

В Іярі справа інакша: у цей час дозволяється мати в хаті хамець. Коли їдять м'ясо пасхальної жертви, не обов'язково читати Галлель, дозволяється виносити її м'ясо за межі будинку (або іншого місця), встановленого задалегідь для того, щоб з'їсти його там. Разом із нею не приносять у жертву Хагігу. Зрештою, її не приносять у стані ритуальної нечистоти.

В обох випадках – і 14-го Нісана, і 14-го Іяра – дозволяється приносити пасхальну жертву, навіть якщо ці дні випадають на суботу. В обох випадках під час жертвопринесення читається Галлель, а м'ясо жертви з'їдається в смаженому вигляді в задалегідь встановленому будинку (чи іншому місці) разом із мацою та марором. В обох випадках не дозволяється залишати частину м'яса на наступний день та ламати кістки жертви. Так навчав Рамбам.

Відомий випадок у єврейській історії, коли більша частина єврейського народу зробила пасхальне жертвопринесення у Другий Песах через ритуальну нечистоту. Це сталося за часів царя Хізкіягу, який очистив Храм, коєнів і весь народ від нечистоти, пов'язаної зі служінням ідолам, що насаджувався його батьком Ахазом. Ця нечистота оскверняє так само, як нечистота, спричинена контактом з мертвим тілом. Хізкіягу зрозумів, що не встигне очистити більшу частину народу до Песаха.

Єврейські мудреці не схвалили це рішення, оскільки, як ми вже знаємо, воно суперечило закону: у разі, коли більшість народу ритуально нечиста, пасхальне жертвопринесення не відкладається, а відбувається вчасно, 14-го Нісана, навіть тими, хто ритуально нечистий.

Чому Тора встановила Другий Песах саме 14-го Іяра? Адже для того, щоби всі євреї повернулися в стан ритуальної чистоти, достатньо було б двох тижнів, а не місяця!

Рабі Яаков Амдін пояснює це так. У рік Виходу з Єгипту євреї харчувалися запасами взятої з Єгипту маці до вечора 15-го Іяра. Отже, святість Песаха і диво Виходу, тісно пов'язані з мацою, безпосередньо поширювалися лише до цього дня. Тому Другий Песах, коли в домі у нас знаходяться і маца, і хамець, і призначений на 14-е Іяра – останній день, коли в євреїв, що вийшли з Єгипту, залишалася маца.

2026 року 14 Іяра випадає на 1 травня.

Імрей Ноам.

Лаг ба-Омер

Вийшовши з Єгипту, сини Ізраїлю попрямували до гори Синай, де їм мав відкритися Вс-вишній і дарувати Торі. П'ятдесят днів минуло між Виходом з Єгипту та Даруванням Торі. Весь народ рахував, скільки днів минуло, і наскільки вони наблизилися до гори Синай. З того часу прийнято рахувати дні між святами Песах і Шавуот – це заповідь рахунку днів омера (сфірат ha-омер). Слово „омер” на івриті означає „сніг”, а ще омер – це міра сипких тіл, яка в давнину вважалася достатньою кількістю

Лаг ба-Омер!

зерна для однієї людини на день.

На другий день свята Песах належало приносити дар до Храму, а саме – сніп ячменю нового врожаю. То був перший омер. Наступного ранку підносили Б-гу молитву про врожай. Починали рахунок „днів омера”.

На 50-й день до Храму приносили другий омер – сніп пшениці нового врожаю. Згідно з Торою, час між першим омером і другим пов'язаний з великою кількістю обмежень. Він називається періодом трепету та надії, тому що протягом цих семи тижнів вирішується доля всього року – бути йому врожайним чи ні. І лише на 33-й день відліку омера, у Лаг ба-Омер, знімаються багато обмежень, влаштовується як би „перерва” у тривогах семи тижнів.

Лаг ба-Омер – перекладається як „33-й день омера” (18 Іяра). Тому свято так і називається, що випадає на 33-й день рахунку днів омера.

Свято Лаг ба-Омер, яке єврейський народ відзначає сьогодні запаленням вогнищ і стріляниною з луків – це свято досить дивне, що складається з двох різно-рідних, навіть, на перший погляд, елементів, що суперечать одне одному. З одного боку, Лаг ба-Омер – свято містичне, присвячене пам'яті великого кабаліста рабі Шимона Бар-Йохая (II ст. н.е.), автора книги „Зоһар” – книги, що розкриває містичні таємниці Торі. І на честь цього свята кабалисти запалюють багаття – бо вогонь символізує світло Торі та містичне „сяйво” (Зоһар), яке він приніс у світ, а також нагадує про стовп вогню, що з'явився при його смерті. З іншого боку, в Лаг ба-Омері є і зовсім інший, історичний та національний аспект. Звичай, згідно з яким діти йдуть у ліс стріляти з лука, пов'язують із пам'яттю про повстання Бар-Кохбі (135 р. н.е.) – подією „матеріального плану” єврейської історії – хоч і дуже важливою, але дуже далекою, здавалося б, від містичних таємниць Торі.

Насправді, ці два аспекти Лаг ба-Омера дуже близькі між собою. І пов'язані вони з особистістю рабі Аківи. Людину, яка заклала основи Талмуда і всього єврейського життя, і визначила більше, ніж будь-який інший єврейський мудрець – весь характер іудаїзму останніх двох тисяч років. Він же, рабі Аківа, був містиком та вчителем рабі Шимона Бар-Йохая, і саме його Кабала викладено у книзі „Зоһар”. І водночас рабі Аківа був одним із найактивніших прихильників Бар-Кохбі. Він не лише підтримував повстання, а й оголосив Бар-Кохбу „потенційним Месією”. Причиною траурності днів рахунку омера – траурності, на тлі якої святкується Лаг ба-Омер, – є, згідно з Талмудом, смерть 24 тисяч учнів рабі Аківи. А може вона була наслідком поразки повстання Бар-Кохбі?

Варто зазначити, що протягом останніх століть Лаг ба-Омер більше, ніж будь-яке інше єврейське свято, було символом єврейського національного відродження. Протягом тисячоліття після Талмуда Лаг ба-Омер, хоч і вважався особливим днем, реально не святкувався. Активне святкування Лаг ба-Омера із запалюванням багатьох вогнищ і стріляною з лука було встановлено групою рабинів і кабалістів, що сформувалася у середині 16 ст. у Цфаті. Під час початку відновлення єврейського життя в Землі Ізраїлю після катастрофи, що спіткала діаспору. Незадовго до цього, в 1492 р., євреї були вигнані з Іспанії. Це вигнання забрало близько 300 тисяч життів і знищило провідну єврейську громаду, яка процвітала понад тисячу років. І ось деякі вигнанці досягли Землі Ізраїлю: вони влаштувалися в Цфаті і відчували своє переселення до Святої Землі як першу ланку у відродженні єврейської присутності в Країні Ізраїлю. І справді, з „цфатської групи” почалося посилення єврейського життя в Землі Ізраїлю. Але рабини Цфата були не просто видатними вчителями (їх книги визначили розвиток єврейської традиції аж до нашого часу). Вони були насамперед кабалістами та містиками, які вважали, що повернення євреїв до Землі Ізраїлю нерозривно пов'язане з „оновленням лику Торі”, що виявиться у ширшому вивченні Кабали, яка до того часу була доступна лише одиницям. Як знак відродження єврейського життя в Землі Ізраїлю Мудреці Цфата надавали особливого значення святковому характеру Лаг ба-Омера. Саме вони встановили традицію паломництва на гору Мерон (могила рабі Шимона Бар-Йохая), розпалювання багаття та інші сучасні елементи цього свята.

2026 року свято Лаг ба-Омер ми відзначатимемо 5 травня.

Пінхас ПОЛОНСЬКИЙ.

„Тут мій дім” – прем'єра пісні, що звучить серцем

До Дня незалежності Ізраїлю, який відзначався 22 квітня 2026 року, жіночий вокальний ансамбль „Нешама” підготував особливу музичну подію – презентацію нової пісні „Ейн лі Ерец а Херет” („Тут мій дім”).

Ця композиція добре відома в Ізраїлі як одна з найсильніших і найемоційніших пісень про любов до Батьківщини. Її автори – поет Егуд Манор та композиторка Коріна Аппал – створили твір, що став символом внутрішньої стійкості та вірності своїй землі. Центральна думка пісні звучить у рядку: „В мене нема іншої землі, навіть коли моя земля горить”.

На початку війни в Україні пісню було перекладено українською мовою, і вона набула нового звучання та змісту, об'єднавши переживання двох народів – ізраїльського та українського – у спільному відчутті болю, надії та любові до своєї країни.

Як розповідає керівниця ансамблю „Нешама” Галина Медведєва, шлях цієї пісні до сцени був особливим і глибоко особистим: вперше вона почула її від свого онука, який нині живе в Ізраїлі. Захопившись ідеєю адаптувати твір для ансамблю, вона почала працювати над власною версією. Вирішальним моментом стало знайомство з українською хоровою інтерпретацією пісні, яка вразила силою звучання та емоційною напруженою.

У процесі роботи було створено повноцінну хорову партитуру, прописано голоси й підголоски, поєднано український та івритський тексти, додано вокаліз. Проте головним викликом залишалось передати глибину почуттів – біля втрат і водночас надію на краще майбутнє.

Пошуки відповідного музичного супроводу привели до несподіваної знахідки: завдяки допомозі друзів та близьких з Ізраїлю було знайдено відеOVERсію з ідеальним акомпанементом. Після складної технічної роботи в кількох комп'ютерних програмах вдалося створити якісну фонограму.

Особливу подяку колектив висловлює Анні Тайбішлак, чия підтримка стала важливою частиною підготовки пісні.

Робота над записом також мала свою специфіку: кожна учасниця ансамблю записувала свою партію окремо, у домашніх умовах. Це дозволило долучитися до виконання і самій Галині Медведєвій. Зведення всіх голосів здійснила учасниця колективу Вероніка Жовта, створивши цілісне й гармонійне звучання.

Важливо відзначити, що діяльність ансамблю „Нешама” реалізується за підтримки Єврейської Федерації „Великий МетроВест Нью-Джерсі”, яка вже понад 25 років є надійним партнером і спонсором колективу.

„Тут мій дім” у виконанні ансамблю „Нешама” – це не просто пісня. Це щире музичне висловлювання про наше сьогодні, про втрати і випробування, але водночас – про віру, єдність і надію.

Прем'єра цієї композиції стала важливою подією для громади та ще одним доказом того, що музика здатна об'єднувати серця, навіть у найскладніші часи.

Галина Медведєва, керівниця ансамблю „Нешама”.

Український поет, журналіст, перекладач, літературознавець, Заслужений діяч мистецтв України, Лауреат літературної премії ім. Максима Рильського, нагороджений медалями, двома орденами Вітчизняної війни II ступеня та орденом Червоної Зірки, **Абрам Ісаакович Кацнельсон** народився 1 січня 1913 р. на Чернігівщині, в селі Городів, в єврейській родині вчителів. Часто в хаті Кацнельсонів збиралася городнянська вчителька, декламували вірші Тараса Шевченка, Лесі Українки, Олеса, раннього Тичини, раннього Рильського. У городнянській школі панувала атмосфера поваги до українського слова. Мати співала українські пісні в шкільному хорі. Ось в такій атмосфері зростає талановитий хлопчик.

Суть творчого вибору Абрама Кацнельсона як поета гранично визначена в його вірші:

*Єврей – український поет. В цій феномені не бачу я див.
Чернігівський край мій... Та він вже давно мене таким народив.
Весь рід мій живе на землі України більш тисячі літ.
Проїшов тут і я і шляхи, і стежини, тут кров моя й піт.
Цей рясот ще б топтати... бодай лиш на згинці на повний хай зрост!*

Поміж іудеями та українцями я начебто міст...

Вірші хлопчик почав писати ще в шкільні роки, але, за порадою батька, вступив до фізико-математичного факультету Чернігівського педінституту. Але не тільки вивчав вищу математику, а й писав вірші, які друкувалися в обласній газеті.

В 1939 р. закінчив Київський національний університет ім. Т. Шевченка і аспірантуру з теорії літератури.

Як поет і літературознавець працював кореспондентом „Літературної газети“ по Українській РСР. Перша книга віршів „Кралі сонця“ вийшла ще під час навчання, у 1935 р. Також з 1938 р. став членом Спілки письменників СРСР, неодноразово обирався членом правління Спілки письменників. Ціла низка нових поетичних збірок, зігрітих щедрою ліричною душею і неабияким талантом, побачила світ: „Передній край“, „В ім'я життя“, „З тобою поруч“, „Ракети і солони“, „Янтар“, „Атоми душі“, „Троянди на снігу“, „Вибране“ та ін.

Поет багато зробив також в царині поетичного перекладу, теорії і критики поезії. Особливостям віршованої мови присвячені книги „Врода і сила поетичного слова“, „Правдива іскра Прометея“ та інші. Але особливе місце в житті письменника посідала турбота про молоде літературне покоління, про виховання поетичної зміни України.

Абрам Кацнельсон мав щастя багато років близько спілкуватися з сучасними йому корифеями української поезії: Павлом Тичиною, Максимом Рильським, Володимиром Сосюрою, Миколою Бажаном. Він надрукував статті й спогади про їхню діяльність. Саме на їх спадщині навчав молодь. Впродовж багатьох років керував семінарами молодих поетів при Спілці письменників України, багато з його учнів стали відомими майстрами слова.

В творах Кацнельсона немає ура-патриотичних фраз. Все своє життя він залишився вірним почуттям любові, правди, вірності своєму корінню, своїй вітчизні, друзям і побратимам.

Своє кохання він також проніс через все життя. Збірки „З тобою поруч“ і „Троянди на снігу“ він присвятив своїй дружині, пораднику і найкращому другу Іді Яківіч. „Ці квіти моєї душі, які вижили на морозі життя“.

Абрам Кацнельсон

У роки Другої світової війни Абрам Кацнельсон був літературним працівником газети „Захисник Вітчизни“ 17-ї повітряної армії. У званні капітана брав активну участь у бойових діях, нагороджений медалями і двома орденами. Вітчизняної війни II ступеня та орденом Червоної Зірки. У збірці „Лірика“, сповненої роздумів над своїм, і не тільки своїм, минулим, пише:

*У роздумах про це терзаюся і мучусь,
лише втішаюсь тим, що випало мені
все ж будівничим буття, солдатом брати участь
і переможець стати у праведній війні...*

У ганебні роки так званої „боротьби з безрідними космополітами“ на вже зведеного поета, нагородженого воїна, також нависли цей ярлик, перестали друкувати, дружину, вчительку літератури, звільнили з роботи. А в них було двоє малих дітей. Родина чимало пережила, але виявила велику людську гідність і мужність. На дружню пропозицію Юрія Смолича змінити ім'я, він дає відповідь:

*Я знаю – Вашої нема вини,
не гніваюсь, що докоряли Ви мені:
чому, як інші, в час після війни
єврейського не поміняв я імені.*

*І хай не тиштиму слух комусь,
Абрамом буду зватися – не Аркадієм...*

В одному з інтерв'ю він пояснив: „Хоч і важко було носити єврейське ім'я і прізвище, я ніколи не змінював їх, не користувався псевдонімами. Справжні українські інтелігенти, з якими я дружив, підтримували мене в цьому. Та й читачі-українці писали мені, що поважають за любов до України, до української мови і за те, що не цураюся своєї нації“.

Є в творах Кацнельсона і болючіші теми: розправа з творчою інтелігенцією, геноцид під час Голодомору і Голокосту.

Коли у 1980-ті роки видавництво „Дніпро“ запропонувало Абраму Ісааковичу видати двотомник, він для своїх віршів обмежився одним томом, другий – присвятив перекладам з мови ідиш поетів Р. Бялясної, Й. Бухбіндера, Х. Бялика, І. Фефера та багатьох інших.

Антологія єврейської поезії відкривається передмовою А. Кацнельсона. Є у нього й наукова стаття „Єврейська тема в українській літературі“.

У віршах про Ізраїль, написаних після відвідування країни, були не туга, не сум, а гордість від того, що на каменистій, пустинній землі євреї змогли зростити свою невелику, але квітучу державу, показали всьому світу, як вони відмінно можуть працювати і захищати себе. Наймовірнішим досягненням Ізраїлю є те, що маловживана раніше мова іврит стала загальнонаціональною державною мовою, обов'язковою для всіх громадян країни. В Америці – так само англійська. Автору болить за долю української мови.

У циклі „Із Ізраїльських записів“ поет, свідомий свого єврейського коріння, засвідчує свою любов до предківського Ізраїлю, поєднуючи її з любов'ю до своєї вітчизни – України:

*Шалом тобі, Ізраїлю, шалом!
Чолом, о земле прадідів, чолом!*

Торкнувся серцем я Стіни плачу.

Українське слово з єврейською душею

*А все ж назад у Київ полечу,
Бо я землі української дитя,
на ній прожив я все своє життя.*

*Вона – земля кохання й рідних труп,
Пророслих в ній моїх пісеньних струн...*

30 травня 1994 р. президент України Леонід Кравчук присвоїв Абраму Ісааковичу звання „Заслужений діяч мистецтв України“.

Але злобні антисеміти не могли пробачити його імені,

чесних книг про рідну Україну і пронизливих віршів про долю єврейського народу, про Бабин Яр. Влаштувалися антисемітські акції. У тому ж 1994 році було підпалено його квартиру в Києві, у письменницькому будинку на вулиці Суворова. Заслуженому українському поетові-фронтовикові облили бензином двері квартири і підпалили, написавши поруч антисемітські гасла. Але навіть цей жорстокий замах не зламав духу поета. Він відповідав новими творами. Потім був повторний підпал, здоров'я погіршувалося, діти наполягали на виїзді.

„Покинути Україну, де я прожив 80 років і 60 з них віддав роботі в українській літературі, було, звичайно, дуже боляче, і тільки хвороба, що ніяк не підкорялася лікуванню, підштовхнула мене до виїзду. В Лос-Анджелесі її значно полегшили. Я перемістився в просторі, та душа залишилася незмінною.“

З 1994 р. Абрам Кацнельсон жив в Лос-Анджелесі. Але й в еміграції продовжував напружено працювати, писати нові вірші й видавати нові книги. Член Міжнародного ПЕН-клуба (1995).

Зрозуміло, що ностальгія не покидала поета. Але головне, що він і в еміграції залишався українським поетом. І хоча багато часу йшло на лікування, в Америці вийшла з друку його нова збірка „Поклик висоти“, презентація якої відбулася під час відвідань Вашингтона, Філадельфії, Нью-Йорка й Торонто. Він робив все, щоб бути корисним Україні. Його праця стала новою ланкою духовного зв'язку української діаспори з вітчизною, почуття вдячності до Америки не протирічило відданості рідній і незабутній Україні.

Підсумком творчого шляху упродовж 65-ти років стала збірка „Лірика“ (Київ, „Астарт“, 2002). Лірика Кацнельсона повна трепетності, живого тепла і мудрості. Вірші А. Кацнельсона надруковані також в Антологіях Української поезії, що вийшли в перекладах білоруською і естонською.

Багатостраждальне серце поета зупинилося 23 серпня 2003 р. в Лос-Анджелесі. Але вдячні читачі на Батьківщині і за кордоном назавжди збережуть у душі пам'ять про мужню людину, кристально чесного письменника, мудрого і талановитого патріарха української та єврейської літератури.

Матеріал підготувала Таміла Шапіро.

Володар жіночих сердець і король ілюзії

Його називали найвідомішим ілюзіоністом двадцятого століття, а японці взагалі величали царівником, і в цьому вони були певною мірою праві. Еміль Кіо придумав і втілював такі фокуси, які й сьогодні вважаються класикою жанру.

Він у багатьох речах був першим. Першим почав використовувати цирк як арену для своїх виступів, першим став застосовувати інтелектуальні загадки у своїх шоу. Та й механізм багатьох фокусів, які використовуються ілюзіоністами й донині, він придумав сам.

Тому успіх Емілія Кіо на міжнародній арені був передбачуваним. У 1960 р. британці присудили йому звання найкращого фокусника світу, а рівно через рік у Данії за свої циркові номери він отримав „золото“ Міжнародної артистичної логі.

Прізвище Кіо – це сценічний псевдонім, який міцно приріс до Емілія назавжди. Настільки міцно, що й діти успадкували не справжнє, а вигадане прізвище.

Ця вигадка з трьох літер стала першою легендою, яка огорнула ореолом таємничості майбутню зірку естради.

Справжнє прізвище ілюзіоніста – Гршфельд-Ренард. Еміль Кіо народився 11 квітня 1894 р. і виріс у єврейській родині. Спочатку жив у Варшаві, потім переїхав до Москви. У ті часи бути євреєм з єврейським прізвищем і будувати кар'єру було вкрай складно. Багато євреїв змінювали свої імена. У випадку з Емілем був ще й більш ніж до речний привід. Таке довге і складне прізвище конференсьє просто не зможе вимовити. Потрібен був псевдонім.

Звідки взялося це слово з трьох літер, достеменно невідомо. Є кілька версій, і всі вони заслуговують на увагу, оскільки були озвучені самими братами Кіо.

За однією з версій, Еміль якось увечері йшов додому і проходив повз кінотеатр, на вивісці якого у слові „кіно“ відпала літера „н“. Емілію нібито сподобалося отримане слово, і він вирішив використати його як псевдонім.

Пізніше, вирушаючи на гастролі до Києва, він зі сцени озвучив „розшифрування“ вигаданого прізвища: київський відомий ошуканець. Але його шанувальники пішли ще далі, придумавши інше тлумачення прізвища: як цікаво обманувати.

А от у сина ілюзіоніста, Ігоря Кіо, є інша версія. Він розповідає, що коли батько жив у Варшаві, то його дід знаходився поруч із синагогою. І під час служби там часто повторювали слово, схоже на „кіо“. І так часто він його чув, що вирішив узяти

собі такий псевдонім.

Як би там не було, але Еміль прославив ці міфічні літери, які дуже швидко стали відомими у всьому світі.

Але не лише прізвище артиста оповите таємницею. Є й інші легенди, які супроводжували знаменитого ілюзіоніста.

Наприклад, міф про незліченні багатства Кіо. Звідки виникали такі чутки, зрозуміло. Кіо був настільки популярним, що змушений був давати незліченну кількість концертів. Протягом 33-х років він виступав і виступав, заробляючи справді дуже багато. А за радянськими мірками – надзвичайно багато. Але й витрачав гроші з розмахом.

Еміль зовсім не був жадібним. Він був щедрим і закоханим у життя, обожнював жінок і не шкодував для них нічого – ні шуб, ні прикрас, ні вбрання. А оскільки жінок і любовних історій у його житті було багато, то й грошей, відповідно, залишалося мало. Настільки мало, що коли він помер у 1965 році, родичам довелося продавати його „Волгу“, щоб оплатити похорон і встановлення пам'ятника на Новодівочому кладовищі.

Імовірно, саме завдяки цій щедрості, а також зовнішній привабливості він і здобував безмежну жіночу любов.

Його перша дружина Іоланта була його асистенткою. Спочатку вона вийшла заміж за Ігоря Кіо, а потім за Емілія. Згодом вона розповіла, які

вільні звичай панували в родині Кіо.

Еміль і його брат Ігор Кіо завжди працювали в оточенні великої кількості асистенток. Усі вони були красиві й конкурували не лише за роль у виставі, а й за місце поруч з ілюзіоністами. Кожній хотілося отримати більш помітну роль, здобути ефектніший номер. Але за „поділ жінок“, згадає Іоланта, не було сенсу сперечатися. Брати Кіо ділили виключно своїх дружин. Натомість за інші номери програми доходило навіть до бійок.

З матір'ю свого первістка Еміль Кіо познайомився в Орджонікідзе. Кошархан Тоховна (Коша) закохалася в артиста без пам'яті й пішла за ним. Пізніше, вже в Москві, вона народила йому сина Емілія. Але серце артиста не було поспішим. Через 6 років Кіо закохується в іншу свою асистентку, Євгенію Василівну, і та народжує йому другого сина, Ігоря.

Але жба може чоловік дозволити, щоб хоча б один із його синів піс без батька. Він умовляє свою колишню дружину і нову, яка, до речі, була на 24 роки молодшою за Кіо, жити під одним дахом. Так і жили вони в трикімнатній квартирі: двоє синів, Коша, Євгенія та Еміль.

Як йому вдалося перекопати двох суперниць мирно уживатися в одному домі – одна з загадок Емілія Кіо. Про нього часто говорили, що він володів даром гіпнозу і передбачав майбутнє. Сам Еміль так здібності категорично заперечував. Але щось у ньому все ж таки було, що змушувало людей так беззастережно вірити йому, навіть його дружин.

Анна Бок.

Сторінка історії

ром, характерний крій одягу, носіння сподика – високого хутряного головного убору, прийнятого за домовленістю з владою.

Те, що почалося як вимушений захід, з часом стало частиною хасидської культури та символом стійкості.

До 1844 (5604) року хабданники носили довгу капоту, як і більшість хасидських груп. Після запровадження указу багато хто перейшов на короткий російський сюртук – діловий фрак міських торговців і чиновників.

Це рішення мало два мотиви: зменшити ризик зіткнення з поліцією, виглядати соціально „солідно“, зберігаючи внутрішню єврейську ідентичність.

Ребе продовжували носити капоту, доки Ребе Маараш, який часто подорожував задля лікування, не почав носити сюртук і капелюх-кнейч, щоб не привертати зайвої уваги. Так цей стиль увійшов у хабдаську традицію.

Також поширеною стала кепка-каска – знак скромності й внутрішньої відданості традиції в складних умовах.

Указ, метою якого було зруйнувати єврейську самобутність, призвів до протилежного ефекту: багато елементів одягу, що виникли як компроміс і захист від тиску влади, перетворилися на стійкі символи духовної стійкості та пам'яті про пережиті випробування.

Любавичський календар.

Указ імператора Миколи I про зміну єврейського одягу

Правління російського імператора Миколи I (1825–1855) стало переломним періодом у ставленні російської влади до єврейського населення. Державна політика будувалася на ідеї „перевиховання“ євреїв і їх поступової асиміляції в російське суспільство.

Ця лінія включала кілька етапів: указ про набір хлопчиків-контоністів на тривалу військову службу, обмеження місць проживання євреїв (смуга осілості), реформи системи освіти та спроби поширити навчання у „державних школах“.

Наступним кроком став указ про зміну єврейського одягу, який розглядався як засіб руйнування зовнішніх ознак общинної та релігійної ідентичності.

На ухвалення указу значно вплинули представники руху маскілів (просвітників). Вони переконували двір, що: традиційний єврейський одяг „відокремлює“ євреїв від суспільства, зовнішній вигляд заважає їх інтеграції та службі державі.

Ідея полягала в тому, що зміна одягу призведе до культурного зближення, а згодом – до послаблення релігійного життя і традицій.

Практична реалізація включала: стрижку борід і пейсів, заборону довгих широких каптанів, запровадження короткого європейського та російського одягу.

Поліція застосовувала ці заходи жорстко: євреїв з пейсами

або в довгому каптані могли затримувати, стригти на місці, різати бороди й краї одягу на очах у перехожих. Це спричиняло приниження та глибоку суспільну травму.

Реакція рабинів була неоднозначною. Цемах-Цедек і Ребе з Ружина дозволили тимчасово підкорятися закону „через страх перед владою“, щоб уникнути переслідувань і нових ударів по громаді (не включаючи бороду та пейси).

Рабі Іцхак-Меір Альтер (Хідушей Арім) вбачав в указі духовну межу й різко виступив проти, розглядаючи його як загрозу традиції та ідентичності – за що був заарештований.

Його арешт викликав потужну хвилю солідарності та громадського протесту.

У багатьох містах Росії та Польщі відбувалися масові демонстрації. Протести мали характер громадського тиску – в них брали участь і релігійні кола, і прості ремісники, і купці.

У Росії указ невдовзі було послаблено й скасовано.

У Польщі він продовжував діяти ще кілька років. Польська влада запропонувала компроміс: або короткий одяг і стрижка, або довгий одяг – але з короткими штанами, заправленими в панчохи.

Більшість громад обрали другий варіант – і цей зовнішній вигляд став стійкою традицією польського хасидизму.

З тієї епохи походять: звичай ховати пейси під головним убо-

Як сер Ніколас Вінтон рятував єврейських дітей

Сер Ніколас Джордж Вінтон – британський філантроп, який напередодні Другої світової війни організував порятунок 669 дітей (переважно єврейського походження) віком від двох до сімнадцяти років з окупованої нацистами Чехословаччини під час операції, що згодом отримала назву «Чеський „Кіндертранспорт“».

Ніколас Вінтон народився 19 травня 1909 р. в лондонському районі Вест-Гемпстед і працював біржовим маклером. Його батьки походили з родини німецьких євреїв, які у 1907 році емігрували до Англії та змінили прізвище Вертгайм на Вінтон.

У 1938 р. брокер Лондонської фондової біржі Ніколас Вінтон прибув у справах до Праги та відвідав табір для біженців з Німеччини. Усвідомивши, що людям там загрожує смертельна небезпека, він вирішив рятувати якомога більше дітей від нацистського геноциду. Перед поверненням до Великої Британії він організував у Празі транспортне бюро. Вінтон зумів отримати офіційний дозвіл на виїзд дітей із Чехословаччини, а після прибуття до Лондона вніс за кожну дитину заставу у розмірі 50 фунтів стерлінгів і знайшов для них прийомні родини.

До того, як у березні 1939 нацистські війська окупували Чехословаччину, Вінтон устиг відправити з Праги вісім поїздів із 669 дітьми. Дев'ять

поїзд не зміг залишити празький вокзал, і про долю 250 дітей, які перебували в ньому, більше нічого не відомо.

Майже ніхто з батьків урятованих дітей не пережив нацистську окупацію. За 70 років ті, хто вижив, створили сім'ї, народили дітей і онуків – і сьогодні близько 6 000 людей звідують своїм життям цьому англієцю.

Цікаво, що Вінтон довгий час не розповідав про свій героїчний вчинок навіть власній дружині. Лише через пів століття вона знайшла в шафі стару валізу зі списками дітей, вивезених із Чехословаччини.

Широку відомість Вінтон здобув у 1988 р., коли в передачі *That's Life!* на BBC показали його зустріч із врятованими людьми, які називали себе „дітьми Нікі“.

У 2002 р. Центр Симона Візенталя відзначив Вінтона званням Праведника народів світу, а того ж року королева Єлизавета II посвятила його в лицарі. Британська преса назвала його „британським Шиндлером“.

У Ніколаса Вінтона було дивовижне передчуття біди. Досі залишається загадкою, як цей молодий англієць зміг передбачити Голокост. У деяких випадках йому доводилося переконувати батьків відпустити дітей до Англії, де на них чекали прийомні сім'ї.

Попри численні перешкоди й ризики, Вінтону вдалося відправити до Англії кілька „поїздів порятунку“ ще до початку війни. Сьогодні понад шість тисяч людей – самі врятовані, їхні діти, онуки й правнуки – живуть завдяки його подвигу.

1 вересня 2009 р., до 70-річчя останнього запланованого, але не здійсненого „Кіндертранспорту“, спеціальний „поїзд Вінтона“, сформований із локомотива й вагонів 1930-х років, вирушив із Центрального вокзалу Праги до Лондона за історичним маршрутом. У Лондоні пасажирів – „дітей Нікі“ та їхніх нащадків – зустрів сам Вінтон. Того ж дня на празькому вокзалі урочисто відкрили пам'ятник на його честь.

Донька Вінтона, Барбара, зазначила, що її батько завжди дивився у майбутнє, а не заціклювався на минулому: „Ця акція стала нагадуванням молоді про важливість творити добро“.

Сер Ніколас Вінтон жив неподалік Лондона, залишаючись енергійною та життєрадісною людиною з почуттям гумору. „У мене стільки справ, що мені ніколи вмирати“, – жартував він, плануючи створити будинок догляду для врятованих дітей.

У 2008 році його було висунуто на Нобелівську премію миру – цю ініціативу підтримали понад 213 тисяч людей.

Серед його нагород і відзнак: орден Британської імперії (МБЕ) (1983); орден Томаша Гарріа

Масарика IV ступеня (1998); мала планета 19384 Winton, названа на його честь (1998); лицарське звання (2002); звання „Праведник народів світу“ (2002); нагорода „Гордість Британії“ (2003); Хрест заслуг Міністерства оборони Чехії (2008); звання „Британський герой Голокосту“ (2010); Орден Білого лева – найвища нагорода Чехії (2014).

2011 р. словацький режисер і продюсер Матей Мінач разом із колегою Патріком Пассом зняв документальний фільм про сера Ніколаса Вінтона „Сім'я Нікі“.

Сер Ніколас Джордж Вінтон помер у віці 106 років ранком 1 липня 2015 в лікарні Уексгем в Слау від дихальної недостатності. Поряд з ним були донька Барбара та двоє онуків.

„Існує різниця між пасивною та активною доброчесністю, – говорив сер Ніколас Вінтон. – Активна доброчесність – це віддавати свій час і енергію, щоб полегшити біль і страждання. Допомогати тим, хто в небезпеці, а не просто жити правильно, не роблячи зла“.

За матеріалами інтернету.

Шлях пахощів і його історія

Традиція використання пахощів у державах Стародавнього Сходу створила на них значний попит. Це, своєю чергою, спричинило активну торгівлю цим товаром. Однак видобуток ароматичних смол здійснювався далеко від Середземномор'я та Межиріччя, тому виникла потреба створити транспортну артерію, яка поєднала б місця їхнього видобутку з районами кінцевого споживання. Так з'явився шлях, що проіснував багато століть і отримав назву „Шлях пахощів“.

Вважається, що активна торгівля ароматичними смолами розпочалася ще у II тисячолітті до н. е. Основним виробником тоді був острів Сокотра. Про це свідчать праці Діодора Сицилійського, який у I ст. до н. е. писав, що саме цей острів є початковою точкою шляху пахощів. Звідти дорожочинні смоли доставляли на Аравійський півострів – у порти Аден і Кана, після чого починався їхній сухопутний шлях до споживачів.

Римська експансія на Близькому Сході, зокрема завдяки потужному флоту, поставила під загрозу постачання мирри, ладану та африканських спецій, які раніше прямували до Адена. У цей час провідну роль почала відігравати держава Хадрамаут, що надала купцям порт Кана. Звідти товари транспортували до столиці – міста Шабва. Через важливість цієї торгівлі для економіки країни правила були дуже суворими.

Виробник не мав права продавати товар, не сплативши державі десятивідсотковий податок. Перевезення смол і спецій здійснюва-

лося лише визначеними дорогами, а каравани могли входити до Шабви тільки через одні ворота. За порушення правил передбачалося суворе покарання – смертна кара. Це пояснюється тим, що торгівля пахощами становила значну частину доходів держави.

Подальший шлях до Середземного моря тривав приблизно 70 днів. Один-два рази на рік величезні каравани верблюдів, іноді до трьох тисяч тварин і розтягнуті на десятки кілометрів, вирушали на північ. Уздовж маршруту було близько 70 населених пунктів для відпочинку людей і тварин. Серед відомих міст, через які проходив шлях, були Мекка, Джидда, Ясриб (сучасна Медина) та Петра.

Завершальний етап сухопутного маршруту пролягав через територію давньої єврейської держави, зокрема пустелею Негев. Тут було збудовано кілька міст для обслуговування караванів. Сьогодні ця ділянка Шляху пахощів внесена до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Саме тут розташовувалися чотири набатейські міста – Авдат, Халуца, Мамшит і Шивта, руїни яких також входять до цього списку.

Авдат вважався центральним містом на відрізку Петра – порт Газа. Він мав дворівневу структуру: нижня частина слугувала господарською зоною зі сховищами, вирубаними в скелях, а верхня – акрополь із житловими будівлями та храмом. У місті перебував військовий гарнізон. Економіка базувалася на землеробстві, про що свідчать знайдені тераси та виноградники.

Халуца – найменш досліджене набатейське місто. Засноване у III

ст. до н. е. як стоянка для караванів за правління царя Арети I. На старовинних картах воно зображене як укріплене поселення з будинками під черепичними дахами. Археологічні дослідження виявили театр, церкву та гончарну майстерню. Ймовірно, місто захищалося системою сторожових веж.

Мамшит був важливим містом Набатейського царства, заснованим у I ст. до н. е. Він виконував роль транзитного пункту для товарів із півдня та Індії, а також розвиненого сільськогосподарського центру з іригаційними системами. Місто процвітало понад 400 років, але занепало через скорочення торгівлі між Римом та Індією і серію землетрусів. Остаточно було покинуте після арабського завоювання у 634 році.

Шивта спочатку був караван-сараям, але згодом перетворився на місто. Його економіка базувалася на обслуговуванні караванів, а пізніше – на землеробстві, зокрема виноградарстві. З приходом християнства тут з'явилися церкви та монастирі. Найдавніша церква датується 350 роком.

Протягом століть торгівля пахощами підтримувала існування цих пустельних міст. Коли ж попит зменшився, вони почали занепадати. Навіть каравани із сільку не змогли врятувати їх. Усі ці поселення були поступово покинуті.

Проте те, що стало трагедією для їхніх мешканців у минулому, сьогодні є цінним джерелом знань: збережена інфраструктура дає змогу вченим відтворити спосіб життя людей, які жили тут тисячі років тому.

Едуард Блокчейн.

Американська дослідниця Емілі Роуз стверджує, що міф про „кривавий наклеп“ – звинувачення євреїв у вбивстві християн з ритуальною метою – виник в Англії в середині XII ст. на тлі невдач Другого хрестового походу та виснажливої громадянської війни.

У березні 1144 р. в лісі поблизу Нориджа (150 км на північний схід від Лондона) було знайдено тіло підлітка. Лісник виявив його напередодні Великодня: хлопець був зарізаний, руки зв'язані. Загиблого невдовзі впізнали – ним виявився 12-річний підмайстер кожум'яки Вільям, хлопець із заможної родини. Розслідування не проводилося, підлітка поховали без особливих церемоній, і, схоже, про подію швидко забули.

Через шість років, у 1150 р., бенедиктинський монах Томас із Монмута, який щойно прибув до Нориджа, розпочав розслідування смерті Вільяма. Протягом наступних 25 років він домагався канонізації хлопця як мученика за віру – і досяг цього. Текст життя став широко відомим, і вже за кілька років після появи „Життя і страждання Вільяма Нориджського“ повідомлення про подібні вбивства почали надходити з Англії та Франції. Напруження в суспільстві зросло, і почалися масові страти євреїв. У самому Нориджі в 1190 р. було вбито всіх євреїв. До повного вигнання євреїв з Англії залишалося рівно сто років.

„Кривавий наклеп“ – витоки міфу

Емілі Роуз – не перша, хто припустив, що злочин 1144 р. став основою міфу про „ритуальні вбивства“, однак саме їй вдалося знайти документи, які вказують на більш прозаїчні причини появи цієї історії. Оригінальний рукопис Томаса Монмутського зберігся й добре вивчений. Ще в XIX ст. його перший видавець підозрював автора в упередженості. Роуз заново проаналізувала текст, зіставила його з десятками подібних історій, зафіксованих переважно у Франції XII – початку XIII ст., дослідила всі доступні документи, пов'язані з Нориджем того часу, і відтворила складну картину життя міста через сто років після нормандського завоювання.

Найважливіше – дослідниця змогла переконливо відповісти на запитання: „Кому це було вигідно?“. Виявилось, що ця історія допомогла виправдати барона, винного у вбивстві заможного єврея, і водночас зміцнила авторитет місцевої церкви.

Громадянська війна 1135–1154 років супроводжувалася грабунками та насильством. Один із хроністів того часу писав, що тоді „Христос і святі спали“. Відомий барон-розбійник Жоффруа де Мандевіль діяв неподалік Нориджа саме в 1144 р. Насильство зачіпало не лише селян і ремісників,

а й духовенство та купців. Тож смерть підмайстра навряд чи могла викликати тривалий інтерес. Після повернення лицарів із невдалого хрестового походу ця подія тим більше відійшла на другий план.

Проте деякі злочини феодалів усе ж доходили до суду. Один із них, на думку Емілі Роуз, і став каталізатором створення міфу.

У 1149 р. лицар Симон де Новерс, нащадок збіднілої нормандської родини, найняв убивць для розправи зі своїм кредитором – євреєм на ім'я Делесо, впливовим представником нориджської єврейської громади. Злочин швидко розкрили: спіймани виконавці вказали на замовника. Справу передали королю Стефану, а в 1150 р. в Лондоні відбувся суд, де де Новерс захищав єпископ Нориджа Вільям де Турбевіль.

Єпископ обрав агресивну лінію захисту: він згадав нерозкрите вбивство Вільяма і звинуватив у ньому євреїв. За версією, викладеною Томасом Монмутським, єпископ заявив: „Ми, християни, не відповідаємо на звинувачення євреїв, доки вони не доведуть, що не причетні до вбивства нашого хлопця“. Далі він описав вигадану картину злочину: нібито євреї виманили Вільяма з дому,

три дні кували, а потім убили у Страсну п'ятницю.

Таким чином, суд фактично переключився з розгляду вбивства Делесо на обговорення нібито злочину єврейської громади. Було заслухано свідчення трьох осіб – заможного містянина (по-смертно), хрещеного єврея та служниці. Їхні свідчення були сумнівними, однак суд не наважився протистояти позиції єпископа і відклав справу.

Розслідування смерті Вільяма не просунулося, винних не знайшли, проте репутація єврейської громади Нориджа була зруйнована. Багато євреїв залишили місто, а ті, хто залишилися, були вбиті під час погрому 1190 р.

Тіло Вільяма було перепоховано біля кафедрального собору. Єпископ розумів, що отримав можливість створити місцевого святого покровителя. Зростаючому місту потрібен був свій „святий“, і історію Вільяма оформили як життє. Томас Монмутський написав „Життя і страждання святого Вільяма Нориджського“, поступово розширивши його до кількох книг.

Паломництво до могили Вільяма принесло місту популярність і вигоду. Таким чином, єпископ де Турбевіль досяг одразу двох цілей: захистив обвинуваченого лицаря і створив для своєї єпархії культ місцевого мученика.

<https://isralove.org>

Пам'ятник сміливості «Жінка з сумочкою»

У 2015 році в місті Векше (Швеція) Дануті Даніельссон було встановлено пам'ятник, який так і називається – „Жінка з сумочкою“. Пам'ятник присвячений події 1985 року, коли під час маршу неонацистів Данута Даніельссон ударила одного зі скінхедів своєю сумочкою. Її мати була польською єврейкою, яка пройшла через концтабір і дивом вижила.

Через кілька хвилин до Дануті приєдналися інші мешканці міста. Разом вони розігнали колону неонацистів – тим довелося сховатися в туалеті на вокзалі й чекати, поки їх евакуює поліція.

Голова міської ради Векше Єва Йоханссон виступала проти встановлення пам'ятника, заявивши, що Данута діяла неправильно: „Ми, безумовно, підтримуємо демократію і свободу слова та не любимо нацистів. Але бити людину лише через те, що вона нам не подобається, є неприпустимим“.

У відповідь по всій Швеції відбулася акція пам'яті Дануті – люди почали вішати жіночі сумочки на різні пам'ятники.

Петиція за встановлення пам'ятника збрала понад 100 000 підписів. Люди наголошували, що це пам'ятник не насильству, а сміливості.

У підсумку громадська думка перемогла, і пам'ятник було встановлено.

<https://isralove.org>

Що означають „Ой, вей“ і „Вейзмір“

Ідиш – це єврейська мова, що сформувалася на основі верхньонімецьких діалектів. У буквальному перекладі означає „єврейський“. Як же перекладаються з цієї мови вислови „Ой, вей“ і „Вейзмір“?

Ідиш тривалий час використовувався як розмовна мова європейськими євреями-ашкеназіми – аж до Другої світової війни. Ще на початку XX ст. ним володіли близько 11 мільйонів євреїв по всьому світу. І сьогодні десятки тисяч ашкеназім, які компактно проживають переважно в Нью-Йорку, Бней-Браку та Єрусалимі, вважають його рідною мовою. Ідиш залишається яскравим свід-

ченням самобутності єврейської культури. Це підтверджують і численні слова та вислови, знайомі не лише євреям.

„Ой, вей!“ – це відомий вигук, що передає обурення, занепокоєння або тривогу. Його можна перекласти як „ой, горе!“, „о Бже!“ „який жах!“. Це своєрідне емоційне звернення до вищих сил у відповідь на прикри події. З часом цей вислів набув іронічного відтінку й сьогодні його часто можна почути не лише в єврейських анекдотах, а й у повсякденному мовленні, зокрема в Ізраїлі.

Приклад:

– Саро, я приніс зарплату.

– Ой, вей, хіба це зарплата!?

„Вейзмір“ (вейзмір, вейзмір) – вислів, близький за значенням до „Ой, вей“, але з дещо іншим відтінком. Його можна перекласти як „Б-же мій“, „горе мені“, „ой, лишенько мені“. Це вигук, який вживають у несподіваних або неприємних ситуаціях, особливо коли щось застає зненацька. Також його можна використовувати як реакцію на запитання, що застало людину зненацька.

Приклад:

– Моню, вейзмір! Чому ти не носиш обручку?

– У таку спеку?!

IsraLove.

Коли Черкаси були солодкою столицю

Все почалося у 1854 році. Тоді Черкаси були невеликим повітовим містом. Але поява тут „солодкої“ заводу, побудованого за коштів Тульсько-Черкаського акціонерного товариства, перетворила місто на індустріальний центр.

Завод був найбільшим підприємством у місті як за кількістю робітників. У 1885 році на заводі працювало 563 робітників. На Нижній Горівій було побудовано не просто завод, а автономну екосистему. Це було перше підприємство в регіоні, де використовувалися парові машини. У той час, коли більшість підприємств працювала на кінській силі, тут вже гули парові котли, а в повітрі стояв запах вугілля та карамелі.

Головний корпус на Нижній Горівій – це взірць промислової неоготики. Чому він виглядає як замок?

Для будівництва використовували місцеву цеглу неймовірної міцності. Кажуть, що розчин замішували на курячих яйцях, щоб стіни витримували колосальну вібрацію величезних центрифуг. Високі аркові вікна – це не лише краса. Оскільки електричне освітлення з'явилося значно пізніше, архітектори розраховували кут падіння світла так, щоб робітники могли працювати в цехах 12–14 годин на добу, використовуючи природне сонце.

Наприкінці XIX століття черкаський цукор став світовим брендом. Його експортували до Західної Європи, Персії (сучасний Іран) та Китаю.

На виставці в Парижі черкаський рафінад отримав найвищу оцінку. Французькі кондитери полювали за ним, бо він мав ідеальну білизну та твердість – він не розсипався миттєво, а „довго грав“ у чаї.

Завод мав власну залізничну гілку, яка йшла прямо до корпусів на Нижній Горівій. Але найцікавіше – це заводська пристань. Цукор вантажили на баржі та пароплави, які йшли по Дніпру до

Чорного моря. Район Митниці та Нижньої Горіві був найкращим місцем у місті: тут постійно лунали гудки пароплавів та гуркіт підвід з буряками.

Після революції 1917 року завод націоналізували. У 20-30-х роках він отримав назву „імені Фрунзе“. Це був золотий час для робітничого району.

На Вербовецького збудували Клуб цукровиків (де проходили всі танці та кінопокази міста), житлові будинки для робітників („Сталіни“ та бараки, які досі стоять поруч), спеціальну систему водопостачання, яка була однією з найкращих у місті.

У роки Другої світової війни німці використовували завод як стратегічний об'єкт, а під час відступу намагалися його підірвати, але товсті стіни вистояли.

Занепад почався наприкінці 90-х. Технології очищення цукру за допомогою вапна та пари застаріли, а модернізація потребувала мільйонів. Останній раз труби заводу диміли на початку 2000-х.

Сьогодні територія на Нижній Горівій – це „черкаський лофт“ (індустріальний стиль інтер'єру та архітектури – ред.). Величні корпуси стоять без вікон, але їхня цегляна кладка досі виглядає ідеально. Це місце стало меккою для стилерів та фотографів – тут знімають похмурі та стильні фотосесії та легенди – місцеві ка-

жуть, що в підвалах заводу досі збереглися величезні чани, в яких колись варили сироп, і що підземні ходи від заводу ведуть до самого Дніпра.

Чому ця історія важлива? Тому що цей завод – це ДНК Черкас. Без нього не було б району Митниці в тому вигляді, який ми знаємо, не було б залізничного сполучення такої потужності. Це пам'ятка про часи, коли наше місто було „солодкою столицею“ Східної Європи.

Олександр Холод.

Жива музика, що лікує: сила камерного звучання у „Хесед Дорот“

15 квітня 2026 року в стінах Черкаського обласного благодійного єврейського фонду „Хесед Дорот“ відбулася подія, яка стала справжнім емоційним відкриттям для підопічних – вперше тут зазвучала жива інструментальна музика.

Фонд постійно шукає нові підходи до підтримки людей поважного віку: майс-

тер-класи, творчі заняття, розвиток дрібної моторики – усе це допомагає покращити самопочуття, підтримати когнітивні функції та емоційний стан. Але цього разу акцент зробили на іншому – на силі музики, яка здатна торкатися найглибших струн душі.

І цей вибір виявився надзвичайно влучним.

Завдяки ініціативі Діни Стукаленко, старшого фахівця програми „Клуб“, перед глядачами виступило інструментальне тріо „Кон Аніма“ (дві скрипки та альт) – артистки симфонічного оркестру Черкаської філармонії. У програмі прозвучали як класичні твори українських і світових композиторів, так і сучасна музика, а завершенням став теплий вінок єврейських мелодій.

Та головне – це не лише репертуар. Жива музика в невеликій залі створює зовсім інший рівень сприйняття, ніж у великій філармонії. Тут немає дистанції між виконавцем і слухачем – кожен звук народжується буквально поруч, кожна вібрація інструмента відчувається тілом і душею. Це не просто концерт – це діалог, присутність, спільне проживання емоцій.

У камерному просторі музика звучить глибше і тепліше, легше викликає спогади та асоціації, знижує тривожність і дарує відчуття затишку, сприяє живому емоційному відгуку.

Для людей поважного віку такий формат особливо цінний – він не перевантажує, а навпаки, м'яко підтримує, відновлює внутрішній баланс і дарує радість „тут і зараз“.

Глядачі щиро дякували музиканткам бурхливими оплесками – і це були не просто аплодисменти, а прояв глибокої вдячності за емоції, тепло та натхнення.

Особливо зворушливим став відгук учасниці заходу Тамілі Шапіро: „Дякую за можливість потрапити в атмосферу прекрасної і зворушливої музики! Зустріч з солістами Черкаського обласного симфонічного оркестру перетворилася на тепле спілкування, атмосферу морального, естетичного і психологічного релаксу. Справжня музика лікує душу!“

Цей концерт ще раз довів: іноді саме невелика зала і жива музика поруч здатні зробити для людини більше, ніж найкраща сцена.

Михайло Тайбішак, редактор газети „Інейнем – Разом“.

Торговий дім Зільбермана

Точний рік появи цієї архітектурної прикраси міста залишається загадкою. Історики припускають, що будівля прикрашала вулицю Черкас ще у 1870-х роках, проте найбільш вірогідним періодом її зведення вважають межі XIX–XX століть.

Авторство проекту також є предметом дискусій: серед можливих творців називають легендарного Владислава Городецького, а також Дітріха Тіссена, відомого своїми роботами у тодішньому Катеринославі (зараз Дніпро).

Власником споруди був відомий купець першої гільдії Абрам Григорович Зільберман. Його сімейна імперія „А.Г. Зільберман і Сини“ була справжнім гігантом тогочасного ринку: компанія торгувала одягом, тканинами, хутром та будматеріалами. Крім Черкас, такі торгові дома працювали у Харкові та Дніпрі. Після смерті засновника у 1904 році справу успішно продовжували його нащадки.

Дім Зільбермана розташовувався на стратегічному перехресті сучасних вулиць Хрещатик та Байди Вишневецького. Це була вишукана двоповерхова цегляна споруда, що поєдну-

вала неоренесанс та бароко. Головними акцентами будівлі були: напівкруглий кутовий виступ із розкішним балконом та кованого решіткою та ефектний купол із „лускатим“ покриттям та невеликими вікнами.

За свою красу черкашани називали цей дім „застиглою музикою в камені“.

Історія величної споруди обірвалася влітку 1919 року. Під час артилерійського обстрілу міста денікінцями снаряд влучив прямо в будівлю, спровокувавши нищівну пожежу. Від розкішного торгового дому залишилися лише обгорілі стіни.

Руїни дому Зільбермана разом із сусіднім будинком Тіверовських нагадували про трагедію ще майже 30 років. Лише у 1950-х роках на цьому фундаменті виросла нова будівля, де згодом відкрили відомий багатомогазин „Юний техник“.

За переписом 1897 р. всього мешканців 3966, з них 761 єврей.

У 1900 р. діяла синагога.

Міщанська управа повністю складалася з євреїв: староста – Хаскель Портний, помічник – Мордко Корсунський, староста зі зборів – Дувід Гофрейрнер.

Євреям належали обидва склади аптекарських товарів, 9 з 10 бакалійних лавок, всі 8 мануфактурних, всі три борошняні, залізо-скобяна, шкіряна та риба лавки.

Арон Ярецький та Глель Митницький торгували худобою.

(Продовження в наступному номері)

Штетли Черкащини

(Продовження. Початок в №1 (277), 2 (278), 3(279), 4(280), 5(281), 6(282), 7(283), 8(284), 9(285), 10(286), 11(287), 12(288), 1(289), 2(290), 3(291))

Шендерівка – село у Звенигородському (до 2020 р. – Корсунь-Шевченківському) районі Черкаської області. З 1793 – у складі Російської імперії. У 19 – поч. 20 ст. – містечко Канівського повіту Київської губернії, волосний центр.

За ревізією 1847 р. „Шендерівське єврейське суспільство“ складалося з 282 осіб.

Проект „ТУРБОТА ПОКОЛІНЬ – ХЭСЭД ДОРОТ“ було створено та працює за підтримкою „Джойнт“ (JDC) – провідною єврейською міжнародною гуманітарною організацією, яка понад 30-ти років допомагає нужденним євреям і розвиває єврейське життя у країнах колишнього Радянського Союзу. Детальну інформацію про JDC ви знайдете на сайті: www.JDC.org

благодійна допомога ЧОБЄФ „Хесед Лорот“

Цікава ЧОБЄФ „Хесед-Дорот“.

Сайт ЧОБЄФ „Хесед-Дорот“.

Сторінка ЧОБЄФ „Хесед-Дорот“ в мережі Фейсбук

Соціальні послуги для підопічних (жертв нацизму) ЧОБЄФ „Хесед Дорот“ надаються за підтримки гранту від „Конференції з матеріальних претензій єврейського населення до уряду Німеччини“.

Наші спонсори: Єврейська Федерація Великий МетроВест Нью-Джерсі та Міжнародна громадська організація Центр „Джойнт“.

Газета „Разом-Інейнем“. Засновник – Черкаський обласний благодійний єврейський фонд „Турбота покоління – Хесед Дорот“.

9 786177 233670

ідентифікатор медіа – R30-03581.
Адреса редакції: 18010, Черкаси, вул. Б.Хмельницького, 66.
☎ (0472)37-70-79, 54-41-48; 54-43-11.
e-mail: ineinem20@gmail.com <http://hesed-dorot.ch.ua>
Надруковано в друкарні М. Чернобай. Наклад 800 прим.
Підписний індекс 90781.
Розповсюджується безкоштовно.

Будь ласка, поведіться з цим виданням шанобливо — у ньому наведені слова Тори.